

“stative-intransitive system”:⁴ it made a middle root aorist (Gk. ὄλετο, Arm. *p’law*), a stative perfect (Gk. ὄλωλα), and a causative (Lat. *ab-oleō*, *-ēre*). The present stem(s) cannot be reconstructed with certainty, but *(*po*)

⁴ Jay H. Jasanoff, *Hittite and the Indo-European Verb*, Oxford-New York: Oxford University Press, 2003, chapter 6.

Reciprocal constructions. 5 volumes, ed. by [Vladimir P. Nedjalkov] (with the assistance of Emma Š. Geniušienė and Zlatka Guentchéva), Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2007.

Šių metų pavasarį Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Anglų filologijos katedra gavo ypatingą dovaną – 2007 m. *John Benjamins* leidykloje išleista 5 tomų veikalą *Reciprocal Constructions* („Reciprokinės konstrukcijos“). Jį atvežė viena iš šio fundamentalaus leidinio kūrėjų, buvusi katedros profesorė Ema Geniušienė. Rengiant šį titaniškų pastangų, darbo ir energijos pareikalavusį darbą ji daugelį metų visokeriopa talkino savo vyrui, Rusijos mokslų akademijos Kalbotyros instituto profesoriui Vladimirui P. Nedialkovui – šio veikalo redaktoriui, sudarytojui ir ideologui. Praėjus vos keliems mėnesiams po šio susitikimo mus pasiekė liūdna žinia, kad profesorius Nedialkovas mirė, todėl ši pasaulio kalbotyroje analogų neturinti kolektyvinė monografija tarsi apvainikavo visus profesoriaus anksčiau paskelbtus darbus ir tapo jo va-

**h₃lh₁-iē-tor* (?Lith. pret. *púolė*) is probably the best choice.

Miguel VILLANUEVA SVENSSON

Vytautas Magnus University

Vileišio g. 14–35,

LT–10306 Vilnius, Lietuva

[miguelvillanueva@yahoo.com]

lios, ištvėmės bei begalinio atsidavimo kalbotyros mokslui simboliu.

Vladimiras P. Nedialkovas – žymiausias Sankt Peterburgo (anksčiau Leningrado) kalbų tipologijos mokyklos atstovas. Ši mokykla jau beveik pusę šimtmečio garsėja savo projektais, pelniusiais pasaulinį kalbininkų pripažinimą. Profesoriaus Nedialkovo vadovaujami tyrėjai kalbų tipologijos studijoms sukūrė tvirtą pagrindą ir išskėlė jas į deramą vietą pačiame kalbotyros mokslo priešakyje. Skiriamasis šios mokyklos darbo bruožas – teorines išvadas grįsti gausia ir patikima empirine medžiaga.

„Reciprokinės konstrukcijos“ tęsia geriausias Sankt Peterburgo kalbų tipologijos mokyklos tradicijas. Devyniuose įvadiniuose veikalo skyriuose itin išsamiai aprašytos bendrosios teorinės nagrinėjamojo dalyko prielaidos, medžiagos pateikimo struktūra, išaiškintos sąvokos ir metodika, pagal kurią vėliau aprašomi reciprokai įvairiausiose pasaulio kalbose. Atskirų kalbų reciprokai aptariami 40 skyrių, kurių autoriai – garsūs pasaulio tipologai, ne vienerius metus paskyrę atitinkamų kalbų studijoms.

Reciproakai yra palyginti negausi gramatinė kategorija, išreiškiama tokiomis konstrukcijomis kaip lietuvių kalbos „Jonas ir Ona myli vienas kitą“; „Meninkai žavisi vienas kito darbais“ ar „Jonas ir Petras muša vienas kitą = Jonas ir Petras mušasi“ ir pan., tačiau jie pasižymi labai didele raiškos įvairove. Pasaulio kalbų struktūrų atlase (*The World Atlas of Language Structures Online*) nurodoma, kad reciproakai gali būti sudaromi su tuo pačiu darybos formantu kaip ir sangražiniai veiksmažodžiai (44 kalbos), darybiniu požiūriu gali būti mišraus tipo, t. y. sutapti su sangražiniais veiksmažodžiais, ir turėti savarankiškas (pvz., leksines) priemones šiam semantiniam santykiui reikšti (16 kalbų) ar turėti visiškai savarankišką raišką (99 kalbos). Dar 16-oje kalbų apskritai nėra analogiškų konstrukcijų (žr. *The World Atlas of Language Structures Online: Feature/Chapter 6: Reciprocal Constructions* by E. Maslova & V. P. Nadjalkov). Penkiamtoje remiamasi daugiau kaip 300 kalbų duomenimis, todėl sukuriamas tikrai visaapimantis jų aprašas.

Be formaliųjų skirtumų, monografijoje išsamiai aptiriamos sintaksinės reciprokinių konstrukcijų ypatybės, pavyzdžiui, sintaksiniai šių konstrukcijų aktantų ryšiai. Vis dėlto daugiausia dėmesio skirta semantiniam aspektui: išskirtos semantinės reciprokinių konstrukcijų grupės ir išsamiai aptariama reciprokinių rodiklių polisemija. Pagal jos tipą klasifikuojamos pasaulio kalbų reciprokinės konstrukcijos, nes įvairiose kalbose tas pats rodiklis gali turėti ne tik reciproki-

nę, bet ir kitokias reikšmes, pavyzdžiui, sangražos ar kartotinio veiksmo (iteratyvinę) reikšmę.

Reciprokinių rodiklių polisemijos tipus, jų tipologinio tyrimo principus ir metodiką išsamiai aprašė Vladimiras P. Neadalkovas (žr. 5 skyrių), svarbiausias reciprokinių rodiklių ypatybes ir esminius pasaulio kalbų reciprokų rodiklių klasifikacijos principus apibūdino ir parengė Ema Geniušienė (žr. 9 skyrių). Abu kartu jie parengė klausimyną, užtikrinusį ne tik lygiavertį net ir tolimiausių pagal kilmę kalbų reciprokinių konstrukcijų aprašą, bet ir jų palyginamumą (žr. 8 skyrių). Remiantis atskirose kalbose vartojamų reciprokų rodiklių polisemijos tipais klasifikuojami ir aprašomi visų šioje kolektyvinėje monografijoje nagrinėjamų kalbų reciproakai – jiems skirti leidinio II ir III tomai. Skiriami trys pagrindiniai ir trys išplėstiniai (kai prisideda papildoma trečioji reikšmė) reciprokinių rodiklių polisemijos tipai. Šie šeši polisemijos tipai laikomi prototipiniais reciprokinių rodiklių tipais: sangražinis-reciprokinis, reciprokinis-sociatyvinis, iteratyvinis-reciprokinis; taip pat sangražinis-reciprokinis-sociatyvinis, iteratyvinis-reciprokinis-sociatyvinis ir iteratyvinis-reciprokinis-sangražinis (plg. Geniušienė, p. 435). Tai nereiškia, kad reciprokiniai rodikliai negali turėti kitokių reikšmių – jie jų turi, bet net tais atvejais, kai tos reikšmės gali būti net dažnesnės nei išskirtos prototipinės reikšmės, jos laikomos periferinėmis ir reciprokinių rodiklių klasifikacijai nėra svarbios.

Lietuvių kalbos reciprokinės ir san-

gražines konstrukcijas (lygindama su latvių kalba) Ema Geniušienė aprašo kartu, nes lietuvių kalboje reciprokų rodiklis formaliai sutampa su sangražinių veiksmažodžių darybos formantu, o reciprokinės konstrukcijos iš pirmo žvilgsnio neatskiriamos nuo sangražinių, kaip, beje, būdinga daugeliui indoeuropiečių kalbų (žr. 9 ir 14 skyrių). Vis dėlto jos gali skirtis rodiklio produktyvumu (pvz., rusų kalboje (žr. 15 skyrių) produktyviausia sangražos-reciprokų rodiklio funkcija yra neveikiamosios rūšies žymėjimas, o lietuvių kalboje šie rodikliai tokios funkcijos neturi); kurios nors jo reikšmės dažnumu (pvz., rusų, lietuvių ir vokiečių kalbose suskaičiuojama atitinkamai apie 40, 160 ir 480 reciprokinių konstrukcijų) ar sangražinės ir reciprokinės reikšmės santykiu (papildomosios ar kontrastinės distribucijos).

Žinoma, nustatyti požymius, kurie leistų klasifikuoti pačių įvairiausių tipų kalbas vienu pagrindu, – labai sudėtinga užduotis. Todėl ir šiame darbe sprendžiamos tokios problemos kaip, pavyzdžiui, kurį reciprokų rodiklį laikyti pa-

grindiniu, o kurį antriniu, jeigu kalboje yra keletas rodiklių; be to, yra kalbų, kuriose šis rodiklis turi tik vieną reikšmę (jų analizei skirti 38–49 skyriai) ir pan.

Neįmanoma aptarti visų čia pristatomo veikalų turinio dalių. „Reciprokinės konstrukcijos“ – tikra reciprokų enciklopedija, kurioje kiekvienas besidomintis šiuolaikinės kalbotyros klausimais ras daug įdomios, mokslškai argumentuotos ir metodiškai patikrintos informacijos. Šie penki tomai užims ypatingą vietą kiekvieno kalbų tipologo, gramatikos problemų tyrėjo ar atskirų kalbų specialisto bibliotekoje kaip fundamentinis veikalas, be kurio jau bus sunkiai įsivaizduojamas bet koks rimtesnis šios srities tyrimas.

Nijolė MASKALIŪNIENĖ

*Vertimo studijų katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-01513 Vilnius, Lietuva
[nijole.maskaliuniene@ff.vu.lt]*